

Checklist 1

Erfgoededucatie. Waarom zouden we?

Erfgoededucatie:

- is een ideale uitvalsbasis voor **buitenschools** onderwijs.
- leert kinderen en jongeren met **andere ogen** naar de eigen omgeving kijken.
- leert hen de mechanismen van de eigen omgeving 'lezen' en 'begrijpen', zodat ze die later ook in andere omgevingen kunnen **herkennen**.
- vergroot het **respect** voor de eigen omgeving.
- ontwikkelt een gevoeligheid en **verantwoordelijkheid** voor het erfgoed en de bescherming ervan.
- haalt de **banden** met de buurt aan en levert een bijdrage aan de filosofie van de brede school.
- bevordert **bewustzijn, betrokkenheid, samenhorigheidsgevoel** en democratisch **burgerschap**.
- moedigt de **dialogoog** tussen de generaties aan.
- draagt bij aan het respect voor **andere culturen**.
- draagt bij aan de verbetering van het **imago** van de buurt.
- heeft een ruim potentieel om de **motivatie** van de leerlingen te vergroten.
- helpt de leerlingen om heel wat **kennis, vaardigheden, competenties en attitudes** te verwerven.
- spreekt de '**verschillende intelligenties**' van kinderen en jongeren aan.
- is een **goedkope** vorm van onderwijs. De leerstof ligt rond de school. Je hoeft er geen verre of dure verplaatsingen voor te maken.
- brengt de slogan '**Think globally, act locally**' van duurzame ontwikkeling in de praktijk.

Checklist 2

Een geschikt thema voor erfgoededucatie

Een erfgoedthema:

- gaat over **sporen** uit het verleden in de omgeving van de school.
- maakt het **onzichtbare** zichtbaar.
- gaat over erfgoed dat de gemeenschap aan de toekomstige generaties wil **doorgeven**.
- vertrekt van het **heden**.
- gebruikt **authentiek** materiaal.
- vertrekt van een interessant(e) probleem, **uitdaging of plot**.
- nodigt uit tot een **leergebied- of vakoverschrijdende** aanpak.
- zet aan tot **actie**.
- maakt leerlingen en leraren **enthousiast** voor het erfgoed en de context waarin het is ontstaan, heeft gefunctioneerd of functioneert.
- maakt leraren en leerlingen **betrokken** bij het erfgoed.
- vergroot de **interactie** tussen leerlingen en hun omgeving, leerlingen en volwassenen, de leerlingen onderling.
- draagt bij aan het **inzicht** dat erfgoed waardevol is en moet worden beschermd.
- stimuleert de collectieve herinnering, de identiteit- en **gemeenschapsvorming**.

Checklist 3

Vijf gouden regels voor erfgoedlessen

1. **Activeer eerst de voorkennis** van de leerlingen en zorg daarna voor een zinvolle beleving van het erfgoedthema.
2. Moedig via de erfgoedlessen het **historisch redeneren** van de leerlingen aan.
 - Stel beschrijvende, vergelijkende, oorzaak-gevolg, evaluatieve **vragen**.
 - Gebruik historische **bronnen**.
 - Zorg voor een **context**: een voorwerp of handeling zien, voelen en ruiken; foto's bekijken; voorbeelden zien; in eigen woorden beschrijven; tekeningen maken; overeenkomsten en verschillen aangeven ...
 - Leer de leerlingen **argumenteren**: bewijzen verzamelen, meningen onderbouwen ...

→ *Met de nodige voorkennis gaat de beleving dieper. Een intense beleving zet aan tot reflectie.*

activeren van voorkennis → zinvol beleven → reflecteren
--

3. Leer de leerlingen **kijken**.
Leren kijken of waarnemen is een wezenlijk onderdeel van de erfgoedlessen.

→ *Als je iets waarneemt, ga je het later ook herkennen. Als je iets herkent, ga je het ook vlugger kunnen verklaren of begrijpen. Als je iets begrijpt, ga je het ook vlugger waarderen.*

waarnemen → herkennen → verklaren → waarderen
--

4. Laat leerlingen hun waarnemingen **onder woorden brengen**.
Erfgoededucatie wordt effectiever via taaldenkgesprekken die de woordenschat van de leerlingen uitbreiden en hun **taalontwikkeling** stimuleren.

5. Grijp de kans!

Erfgoededucatie is een sterk verbindende kracht.

- Je kan er de verschillende leergebieden, leervakken, leergebied- of vakoverschrijdende thema's en andere educaties mee bundelen.
- Onderwerpen uit de leergebieden of leervakken kan je aan de lokale realiteit toetsen.
- Door de aandacht voor de lokale omgeving kan je er de (groot)ouders, de buurt en haar bewoners bij betrekken.

Bron: 'Wijzer met erfgoededucatie. Handleiding bij de doelen voor het primair onderwijs.
Erfgoed Brabant en Zeeman&deRegt.'

Checklist 4

De vijf uitgangspunten van een erfgoedplot

Een erfgoedplot:

- speelt zich af in de **omgeving** van de school.
- verweeft de traditionele leervakken of leergebieden **onherkenbaar**.
- richt zich op een sterke **beleving** van de leerlingen.
- laat de leerlingen met **authentieke bronnen** werken.
- moeten de leerlingen **oplossen** of **uitwerken**. Ze gaan op onderzoek en presenteren hun resultaten in de school, aan de ouders, in de buurt.

Checklist 5

Zes tips voor een geslaagd erfgoedproject

Vraag je af wat je met de leerlingen wil bereiken

Erfgoededucatie is meer dan een leuke wandeling in de schoolbuurt. Niet de leeractiviteiten, maar de doelen die je met de leerlingen wil bereiken komen op de eerste plaats. Wil je hen kennis bijbrengen, hun vaardigheden aanscherpen, hen met bepaalde media laten werken?

→ *Welke instrumenten zetten we in om dat doel te bereiken?*

Ga niet uit van je eigen interesse

Ga bij de keuze van je onderwerp, activiteiten, vaardigheden en media uit van de interesse van de leerlingen. Bekijk hoe het erfgoed bij hun leefwereld aansluit.

→ *Laat ze eventueel zelf kiezen wat ze willen uitdiepen en hoe ze het willen verwerken.*

Ga met de leerlingen op onderzoek

Vertaal je doel in een probleemstelling of een onderzoeksvraag.

→ *Op die manier geef je meer diepgang aan het thema en ga je verder dan de toeristische weetjes.*

Doorloop drie fasen

Start het project met een **motivatiefase** of een confrontatie die een onderzoeksvraag opwerpt. Dan volgen de actiefase en de verwerkingsfase waarvoor je nieuwe vragen bedenkt. Tijdens de **actiefase** verzamelen de leerlingen informatie via opzoekingswerk, spelen, verhalen, doe-activiteiten, een gesprek, een quiz ... Tijdens de **verwerkingsfase** gieten ze de informatie in een creatief eindproduct: een discussie, filmpje, poster, collage, rollenspel, show ...

→ *Als de leerlingen de bijeengebrachte informatie niet zelf verwerken, blijft er weinig hangen.*

Bewaak het leerrendement

De leerlingen moeten in de loop en op het einde van het project kunnen benoemen wat ze doen of gedaan hebben en wat ze geleerd hebben. Als ze dat niet kunnen, is het leerrendement beperkt.

→ *De eigen **betekenisgeving** van de leerlingen is bij erfgoededucatie even belangrijk als de historische werkelijkheid.*

Zorg voor variatie

Variatie in leeractiviteiten, werkvormen en media is een meerwaarde.

→ *Zorg ervoor dat de vier culturele vaardigheden **waarnemen**, **verbeelden**, **verinnerlijken** en **analyseren** in het project aan bod komen.*

Checklist 6

De drie vermogens van erfgoededucatie

Erfgoededucatie steunt op de drie leercompetenties: **kennis** en inzicht (weten wat), **vaardigheden** (weten hoe) en **attitude** (weten waarom).

Deze drie competenties oefenen we door gebruik te maken van drie vermogens: het **onderzoekend**, **creërend** en **reflecterend** vermogen.

Onderzoekend vermogen

4 tot 6 jaar

- De leerlingen kunnen begrippen over erfgoed herkennen: **kennis**
Vroeger, oud, nieuw, bewaren, bijzonder, voorzichtig, van jezelf, van iedereen ...
- De leerlingen kunnen benoemen welke bijzondere gebouwen, voorwerpen of landschapselementen zij in de schoolomgeving zien: **kennis**
Een groot huis, een ronde toren, een lange rij bomen, een hoge dijk ...
- De leerlingen kunnen met hun zintuigen eigenschappen van erfgoed onderzoeken en beschrijven: **vaardigheid**
Bekijken, voelen, proeven, beluisteren, ruiken aan een voorwerp van vroeger ...

6 tot 9 jaar

- De leerlingen kunnen begrippen over erfgoed gebruiken: sporen uit het verleden, waarde van bewaren, heden, toekomst, respect door voorbeelden van erfgoed van zichzelf, van de eigen familie en in de eigen omgeving te benoemen: **kennis**
Meenemen van een voorwerp dat de leerlingen als erfgoed beschouwen en waarover ze in de klas kunnen praten ...
- De leerlingen kunnen vragen stellen bij het onderzoek van eigenschappen en details van erfgoed: **kennis**
Hoe ziet het voorwerp eruit? Wat zijn er de eigenschappen van? Waarom is het zo gemaakt? Waarvoor zou het dienen of gediend hebben? ...
- De leerlingen kunnen aan de hand van erfgoed verschillen en overeenkomsten weergeven tussen heden en verleden: **vaardigheid**
Bestuderen van oude foto's van de eigen omgeving en ze vergelijken met de huidige situatie ...
- De leerlingen kunnen de locatie van het erfgoed op een plattegrond aanduiden: **vaardigheid**
Waar ligt het erfgoed ten opzichte van de school, ten opzichte van mijn huis? ...

9 tot 12 jaar

- De leerlingen kunnen een definitie van erfgoed geven en voorbeelden van erfgoed in de eigen omgeving, in eigen land en in de wereld:
kennis
Welke waardevolle dingen zijn er in mijn omgeving? Welk erfgoed heb ik op reis al gezien? ...
- De leerlingen kunnen vragen over erfgoed stellen en verschillende bronnen raadplegen om de vragen te beantwoorden: **vaardigheid**
Waarom is het belangrijk dat de poel achter de school bewaard blijft? ...
- De leerlingen kunnen erfgoed in de eigen omgeving koppelen aan onderwerpen uit de lokale of nationale geschiedenis: **vaardigheid**
Een archeologische vondst uit de prehistorie, industrieel erfgoed, een herdenkingsmonument over de Tweede Wereldoorlog ...

Creërend vermogen

4 tot 9 jaar

- De leerlingen kunnen (onderdelen) van een verhaal over erfgoed reproduceren: navertellen, naspelen, natekenen: **vaardigheid**
Hoe zijn die trage wegen in onze gemeente ontstaan? ...

9 tot 12 jaar

- De leerlingen kunnen een verhaal over erfgoed in de tijd plaatsen en relateren met hoe mensen in een bepaalde periode woonden, leefden en werkten en daarbij de verschillen en overeenkomsten met nu benoemen: **vaardigheid**
Bekijken, vergelijken en bespreken van gebruiksvoorwerpen van nu en van honderd jaar geleden ...

Reflecterend vermogen

4 tot 6 jaar

- De leerlingen kunnen bij een eigen voorwerp aan een ander vertellen wat dit voor hen persoonlijk betekent: **attitude**
Speelgoed, knuffel, sieraad ...
- De leerlingen kunnen voorzichtig met erfgoed omspringen: **attitude**
Met de hele klas voor een waardevol voorwerp of een moestuin zorgen ...

6 tot 9 jaar

- De leerlingen kunnen aangeven waarom je erfgoed voor later bewaart: **kennis**
Ouderdomswaarde, schoonheidswaarde, materiaalwaarde ...
- De leerlingen tonen respect voor de mening anderen over de waarde van erfgoed: **attitude**
De mening van een medeleerling, docent of deskundige ...

- De leerlingen kunnen aanwijzingen opvolgen over hoe ze met erfgoed in een specifieke situatie moeten omgaan: **attitude**
Regels bij rondleidingen, richtlijnen bij de uitvoering van een opdracht ...

9 tot 12 jaar

- De leerlingen kunnen de waarde van erfgoed beschrijven en benoemen waarom het de moeite waard is om het voor later te bewaren: **kennis**
Gevoelswaarde, zeldzaamheidswaarde, symbolische waarde, functionele waarde ...
- De leerlingen kunnen hun verbondenheid met erfgoed vertalen in het zorg dragen voor het behoud ervan: **attitude**
Adopterend van een monument of een natuurgebied ...

Bron: 'Wijzer met erfgoededucatie. Handleiding bij de doelen voor het primair onderwijs. Erfgoed Brabant en Zeeman&deRegt.'

Checklist 7

De werkwoorden van erfgoededucatie

Erfgoededucatie is ...

voelen	verwondering interesse emotie exploratiedrang zingeving identiteit
weten/leren	verklaren ervaringsgericht nieuwe leren leerstijlen meervoudige intelligentie
denken	kritisch denken creatief denken systeemdenken filosofieren contexten begrijpen, inzichten ontwikkelen, betekenissen ontdekken, nadenken over heden toekomst, multiperspectief
handelen	nieuwe media databanken kunstinitiatie: uitdrukken, expressie zorgaspect uitvoeren
verbinden	vak- of leergebiedoverschrijdend (project) vakoverschrijdende eindtermen (VOET) cultuureducatie duurzame ontwikkeling andere educaties: milieueducatie, mondiale vorming, herinneringseducatie omgevingsgericht → Brede School wereldgericht interculturele vorming culturele diversiteit verhaal achter het erfgoed verhalend ontwerpen
participeren	betrokkenheid → burgerzin engagement